

ผลการเฝ้าระวังพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวี ในกลุ่มพนักงานชายและหญิง ในสถานประกอบการ รอบที่ 10 พ.ศ. 2547

สถานการณ์โรค/ภัย ที่สำคัญ

ธรรีรัตน์ เหมนะสิริ ธนรักษ์ ผลิพัฒน์

สำนักระบาดวิทยา

✉ narak@health.moph.go.th

บทนำ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 ที่ประเทศไทยได้พบผู้ติดเชื้อเอชไอวีเป็นรายแรก สำนักระบาดวิทยาได้พยายามพัฒนาระบบเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถติดตามสถานการณ์ปัญหาเอดส์ได้อย่างใกล้ชิด⁽¹⁾ การเฝ้าระวังพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวีเป็นเครื่องมืออีกชิ้นหนึ่ง ซึ่งทางสำนักระบาดวิทยาได้พัฒนาขึ้น เพื่อให้เป็นเครื่องมือติดตามสถานการณ์ด้านพฤติกรรมในประชากรเป้าหมายกลุ่มต่าง ๆ รวมถึงกลุ่มพนักงานชายและหญิงในสถานประกอบการ⁽²⁾

การเฝ้าระวังพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวี ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ในกลุ่มคนงานชายและหญิงในโรงงานภาคอุตสาหกรรม โดยเก็บข้อมูลในโรงงานในพื้นที่เฝ้าระวังและคัดเลือกกลุ่ม ผู้เข้าร่วมการเฝ้าระวังพฤติกรรมฯ ในช่วงอายุ 15 – 29 ปีเท่านั้น ซึ่งในปีปัจจุบัน สำนักระบาดวิทยาได้ปรับปรุงวิธีการเฝ้าระวังพฤติกรรมฯ รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจ โดยได้เพิ่มคำถามในแบบสอบถาม เช่น การใช้สารเสพติดและการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับโรคเอดส์ ฯลฯ และได้ขยายการสำรวจจากคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นพนักงานชายและหญิงในสถานประกอบการ โดยทำการสำรวจในกลุ่มพนักงานชายและหญิงกลุ่มอายุ 15 – 49 ปี ทั้งนี้ เพื่อให้การเฝ้าระวังพฤติกรรมฯ มีข้อมูลที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ทางด้านการควบคุมป้องกันโรคเอดส์

การสำรวจพฤติกรรมฯ ในกลุ่มพนักงานชายและหญิงในสถานประกอบการ สามารถใช้ข้อมูลที่ได้ เป็นตัวแทนประชาชนวัยทำงานได้อย่างดี ซึ่งจะช่วยให้เห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประเมินโครงการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในพื้นที่ต่าง ๆ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวี ในกลุ่มพนักงานชายและหญิงในสถานประกอบการ
2. เพื่อติดตามแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของระดับความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาเอดส์ ในกลุ่มพนักงานชายและหญิงในสถานประกอบการ
3. เพื่อติดตามแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวี ในกลุ่มพนักงานชายและหญิงในสถานประกอบการ

ระเบียบวิธีเฝ้าระวัง

การเฝ้าระวังพนักงานชายและหญิงอายุ 15 - 49 ปีทุกคน ที่ทำงานในสถานประกอบการภายในจังหวัดที่เป็นหน่วยเฝ้าระวัง 24 จังหวัด โดยเลือกตัวอย่างให้ได้จำนวนตัวอย่างตามที่แต่ละจังหวัดกำหนด วิธีการเลือกตัวอย่างให้หลักความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ซึ่งแต่ละจังหวัดอาจใช้วิธีการเลือกตัวอย่างที่ไม่เหมือนกัน แล้ว แต่ความเหมาะสมของแต่ละจังหวัด โดยทั่วไป สำนักระบาดวิทยา แนะนำให้ทำการสุ่มตัวอย่าง 2 ระยะ ระยะที่ 1 ให้ทำการสุ่มเลือกสถานประกอบการ และระยะที่ 2 เป็นการสุ่มเลือกพนักงานในสถานประกอบการ

การเฝ้าระวังพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวี อาศัยการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการตอบแบบสอบถามด้วยตนเองของอาสาสมัคร (Self-Administered Questionnaire) โดยผู้ตอบไม่ต้องระบุชื่อ หรือข้อมูลอื่น ๆ ที่จะใช้เพื่อระบุตัวบุคคลได้ เพื่อสร้างความมั่นใจในการรักษาความลับให้กับอาสาสมัคร โดยแบบสอบถามพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวี ในพนักงานชายและหญิงในสถานประกอบการ แบ่งได้เป็น 5 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปด้านประชากร ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์การร่วมเพศ ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมากับคู่สนทนประเภทต่าง ๆ และการใช้ถุงยางอนามัย ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับประวัติการป่วยเป็นกามโรค ซึ่งเกี่ยวกับการรักษาขั้นแรก เมื่อพบว่าตัวเองมีอาการผิดปกติหรือสงสัยว่าเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์การใช้สารเสพติดและการดื่ม

เครื่องมือที่มีแอลกอฮอล์ และส่วนที่ 5 เกี่ยวกับความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับเรื่องเอดส์ ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องตอบคำถามทุกข้อโดยไม่มีการข้ามข้อคำถามใด ๆ และในทุกข้อคำถามจะมีตัวเลือกที่เหมาะสมให้กับผู้ตอบได้เลือกตอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล จะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามตัวชี้วัดรายจังหวัด โดยอาศัยสถิติเชิงพรรณนาที่เหมาะสมกับลักษณะของข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลภาพรวมระดับประเทศจะใช้ค่ามัธยฐาน (Median) ของตัวชี้วัดแต่ละตัวของจังหวัด ข้อมูลที่ได้จากการเฝ้าระวังในรอบปี พ.ศ. 2547 จะถูกนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเฝ้าระวังของปีก่อนหน้า เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมต่าง ๆ

ผลการเฝ้าระวังกลุ่มพนักงานขายในสถานประกอบการ

1. ข้อมูลทั่วไป

จากการเฝ้าระวังพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ข้อมูลการเฝ้าระวังพฤติกรรมได้เก็บเฉพาะกลุ่มคนงานในโรงงานอุตสาหกรรมช่วงอายุ 15 – 29 ปี ซึ่งในปีปัจจุบันมีการปรับปรุงวิธีการเฝ้าระวังและแบบสอบถาม โดยขยายการเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมถึงกลุ่มพนักงานในสถานประกอบการ และขยายช่วงอายุให้ครอบคลุมช่วงอายุที่กว้างขึ้น คือ ระหว่าง 15 – 49 ปี

การเฝ้าระวังพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวีในรอบที่ 10 นี้ มีพนักงานขายเข้าร่วมการสำรวจทั้งหมดจำนวน 6,716 คน โดยมีการเก็บข้อมูลพนักงานขายที่มีอายุระหว่าง 15 – 49 ปี และมีอายุเฉลี่ย 27 ปี

พนักงานขายในสถานประกอบการมีสถานภาพสมรสที่แต่งงานแล้วเพิ่มมากขึ้นจากทุก ๆ ปีที่ผ่านมา (ร้อยละ 52.7) รวมถึงระดับการศึกษาของพนักงานขายที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาด้วย (ร้อยละ 7.9) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ร้อยละของข้อมูลทั่วไปของพนักงานขายในสถานประกอบการ ปี พ.ศ. 2538 – 2547

ข้อมูลทั่วไป	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547
จำนวนประชากรที่ศึกษา (คน)	3,926	4,863	4,306	4,604	4,285	4,858	4,796	4,142	3,899	6,716
1. กลุ่มอายุ										
อายุ 15 – 19 ปี	24.0	21.2	20.8	18.6	20.3	15.1	14.5	14.5	11.3	7.2
อายุ 20 – 24 ปี	38.1	38.7	41.5	37.9	41.1	39.3	40.1	38.9	42.9	24.7
อายุ 25 – 29 ปี	35.7	37.0	34.5	41.9	41.9	42.2	44.2	45.1	44.3	28.9
อายุ 30 – 34 ปี	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15.0
อายุ 35 – 39 ปี	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11.3
อายุ 40 – 44 ปี	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6.1
อายุ 45 – 49 ปี	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.8
2. สถานภาพสมรส										
โสด	56.7	57.8	59.0	55.9	55.9	54.5	54.1	56.5	55.4	41.7
คู่	39.0	36.9	36.3	40.4	39.3	41.4	40.2	40.4	41.5	52.7
หย่า, แยก	1.8	1.9	1.8	1.5	1.9	1.6	2.2	1.7	1.7	4.7
หม้าย	0.7	0.9	0.3	0.6	0.6	0.4	0	0.6	0.3	0.7
3. การศึกษา										
ประถมศึกษา	49.4	38.6	39.5	32.8	33.1	32.7	26.1	20.9	16.9	22.6
มัธยมศึกษาตอนต้น	23.6	24.3	24.6	25.3	25.7	29.4	28.9	27.8	22.8	24.5
มัธยมศึกษาตอนปลาย	10.1	10.8	13.7	16.1	13.4	14.5	17.2	19.8	26.8	23.0
อาชีวศึกษา	8.4	15.2	15.0	11.5	14.7	13.9	16.7	18.5	19.3	16.1
อุดมศึกษา	2.1	1.9	1.7	3.0	2.3	4.5	4.1	4.9	5.7	7.9

2. ประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์และการมีเพศสัมพันธ์กับคู่นอน ในรอบปีที่ผ่านมา

จากการสำรวจพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวี ในกลุ่มพนักงานขายในสถานประกอบการ พบว่า ร้อยละพนักงานขายที่เคยมีเพศสัมพันธ์มีจำนวนสูงมากขึ้นกว่าทุกปีที่ผ่านมา (ร้อยละ 84.1) โดยมีการใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 33.4) อายุเฉลี่ยของพนักงานขายที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก คือ อายุ 18 ปี

พฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ในรอบปีที่ผ่านมา พนักงานชายมีเพศสัมพันธ์กับหญิงขายบริการ ร้อยละ 13.3 กับหญิงอื่น ร้อยละ 29.7 และกับผู้ชาย ร้อยละ 4.2 โดยในกลุ่มพนักงานชายที่มีเพศสัมพันธ์กับหญิงขายบริการมีการใช้ถุงยางอนามัยในรอบปีที่ผ่านมา ร้อยละ 61.5 มีการใช้ถุงยางอนามัยกับหญิงอื่น ร้อยละ 47.1 และพนักงานชายมีการใช้ถุงยางอนามัยกับผู้ชายด้วยกัน ร้อยละ 41.7 (ตารางที่ 2)

ในรอบปีที่ผ่านมา พนักงานชายที่มีสถานภาพสมรสโสดมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ร้อยละ 38.0 และพนักงานชายที่แต่งงานแล้วมีเพศสัมพันธ์นอกสมรส ร้อยละ 29.4

ตารางที่ 2 ร้อยละของพฤติกรรมทางเพศและการใช้ถุงยางอนามัยในรอบปีที่ผ่านมา ปี พ.ศ. 2538 - 2547

พฤติกรรมทางเพศ	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547
เคยมีประสบการณ์ทางเพศ	78.1	78.1	78.3	77.4	78.4	77.3	80.3	78	83.1	84.1
อายุเฉลี่ยที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก (ปี)	18.0	18.0	18.0	16.5	18.0	16.0	19.0	18.5	-	18.0
ใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก	40.8	35.7	41.2	43.2	-	-	-	-	31.0	33.4
เพศสัมพันธ์ในรอบปีที่ผ่านมา										
- หญิงขายบริการ	30.6	28.4	25.6	21.6	17.3	15.1	14.6	14.7	18.5	13.3
- หญิงอื่น	45.2	39.5	-	-	27.3	22.1	21.8	25.4	37.6	29.7
- ผู้ชาย	2.9	6.8	3.0	2.5	6.1	3.3	2.3	3.6	-	4.2
การใช้ถุงยางอนามัยในรอบปีที่ผ่านมา										
- กับหญิงขายบริการ	53.1	54.6	60.5	63.4	53.5	62.4	66.7	63.4	61.9	61.5
- กับหญิงอื่น	26.2	26.3	-	-	32.6	38.3	33.4	38.6	33.9	47.1
- กับผู้ชาย	13.4	28.8	30.0	33.3	25.8	36.4	27.9	30.0	-	41.7

3. ประวัติการมีเพศสัมพันธ์ครั้งล่าสุด

การมีเพศสัมพันธ์ครั้งล่าสุดของพนักงานชายในสถานประกอบการ เมื่อพนักงานชายมีเพศสัมพันธ์กับหญิงขายบริการครั้งล่าสุดมีการใช้ถุงยางอนามัย ร้อยละ 88.0 เมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งล่าสุดกับหญิงอื่นได้ใช้ถุงยางอนามัย ร้อยละ 66.4 และเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายครั้งล่าสุดใช้ถุงยางอนามัย ร้อยละ 50.0 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ร้อยละของพฤติกรรมทางเพศกับคู่สนทนประเภทต่าง ๆ เมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งล่าสุด

	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547
การใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งล่าสุด										
- กับหญิงขายบริการ	-	-	-	-	-	-	-	-	62.1	88.0
- กับหญิงอื่น	-	-	-	-	53.9	58.8	61.2	62.2	40.0	66.4
- กับผู้ชาย	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50.0

4. ประวัติการป่วยเป็นกามโรคและการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี

ในรอบปีที่ผ่านมา พนักงานชายในสถานประกอบการมีอาการที่สงสัยว่าป่วยเป็นกามโรคหลังการมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 9.5 และได้รับการตรวจเลือดโดยการพบแพทย์ ร้อยละ 33.3 สำหรับการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีในกลุ่มพนักงานชาย ร้อยละ 34.6 เคยตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ร้อยละของอาการป่วยเป็นกามโรคในปีที่ผ่านมา

	2546	2547
อาการผิดปกติหลังการมีเพศสัมพันธ์	8.4	9.5
พบแพทย์เมื่อพบว่าตนมีอาการ	52.4	33.3
ตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี	7.2	34.6

5. ประวัติการเคยใช้สารเสพติดและการใช้สารเสพติดชนิดต่าง ๆ ในรอบปีที่ผ่านมา

ในรอบปีที่ผ่านมา เมื่อศึกษาการใช้สารเสพติดของพนักงานชายในสถานประกอบการ พบว่า พนักงานชาย ร้อยละ 59.6 เคยมีประสบการณ์ในการใช้สารเสพติดมาก่อน โดยพนักงานชายที่เคยมีประสบการณ์ใช้สารเสพติดชนิดต่าง ๆ ได้

เคยทดลองใช้บุหรี่ (ร้อยละ 65.1) ยาบ้า (ร้อยละ 20.3) กาว, ทินเนอร์ (ร้อยละ 7) เฮโรอีน (ร้อยละ 2.7) กัญชา (ร้อยละ 20.6) ฟีน (ร้อยละ 1.5) ยาเค (ร้อยละ 1.2) ยาอี (ร้อยละ 2.8) กระต้อม (ร้อยละ 8.4) และสารเสพติดชนิดอื่น ๆ (ร้อยละ 3.1)

สำหรับการเสพยาเสพติดชนิดต่าง ๆ ของพนักงานขาย เฉพาะผู้ที่เสพยาเสพติดในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา แบ่งเป็น ชนิดต่าง ๆ คือ บุหรี่ (ร้อยละ 53.7) ยาบ้า (ร้อยละ 4.1) กาว, ทินเนอร์ (ร้อยละ 1.5) เฮโรอีน (ร้อยละ 0.6) กัญชา (ร้อยละ 4.6) ฟีน (ร้อยละ 0.2) ยาเค (ร้อยละ 0.3) ยาอี (ร้อยละ 0.9) กระต้อม (ร้อยละ 2.2) และสารเสพติดชนิดอื่น ๆ (ร้อยละ 2.9) (ตารางที่ 5)

พนักงานขายในสถานประกอบการ ส่วนใหญ่เคยดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ (ร้อยละ 88.6) แต่มีเพียงส่วนน้อยที่เคยเสพยาเสพติดชนิดนี้ (ร้อยละ 1.7) และใช้เข็มฉีดยาร่วมกับผู้อื่น ร้อยละ 10.1 สำหรับในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา มีพนักงานขายดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ก่อนมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 6.3 และมีการเสพยาเสพติดก่อนการมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 2.2

ตารางที่ 5 ร้อยละของพนักงานขายในสถานประกอบการที่เคยเสพยาเสพติดชนิดต่าง ๆ มาก่อนและใช้

สารเสพติดชนิดต่าง ๆ ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา จำแนกตามชนิดของสารเสพติด

การใช้สารเสพติดชนิดต่าง ๆ	ร้อยละของการเคยใช้สารเสพติด	ร้อยละของการใช้สารเสพติดในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา
1. บุหรี่	65.1	53.7
2. ยาบ้า	20.3	4.1
3. กาว, ทินเนอร์	7.0	1.5
4. เฮโรอีน	2.7	0.6
5. กัญชา	20.6	4.6
6. ฟีน	1.5	0.2
7. ยาเค	1.2	0.3
8. ยาอี	2.8	0.9
9. กระต้อม	8.4	2.2
อื่น ๆ	3.1	2.9

6. ความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับโรคเอดส์

ความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับเรื่องโรคเอดส์ของพนักงานขายในสถานประกอบการ โดยรวมอยู่ที่เกณฑ์ค่อนข้างเป็นที่น่าพอใจ โดยข้อคำถามที่พนักงานขายสามารถตอบได้มากที่สุด 3 ลำดับ คือ ข้อที่ 1 การใช้ถุงยางอนามัยสามารถป้องกันการติดเชื้อเอดส์ได้ ใช่หรือไม่ (ร้อยละ 96.0) ข้อที่ 2 การมีคู่นอนเพียงคนเดียวที่ไม่มีเชื้อเอดส์เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถป้องกันการติดเชื้อเอดส์ได้ ใช่หรือไม่ (ร้อยละ 90.0) และข้อที่ 4 การกินอาหารร่วมกับผู้ติดเชื้อเอดส์สามารถติดเชื้อเอดส์ได้ ใช่หรือไม่ (ร้อยละ 86.1) สำหรับข้อคำถามที่พนักงานขายตอบได้น้อยที่สุดคือ ข้อที่ 6 ในปัจจุบันมียาที่สามารถยับยั้งเชื้อเอดส์ (ยาต้านไวรัส) ได้ ใช่หรือไม่ (ร้อยละ 59.5)

จากการตอบคำถามเรื่องความรู้และความตระหนักเรื่องโรคเอดส์ของพนักงานขายทั้งหมด 6 ข้อ เมื่อแยกตามข้อคำถามที่ UNGASS ได้กำหนดไว้ มีเพียง ร้อยละ 52.3 ของพนักงานขายที่สามารถตอบคำถามข้อที่ 1 – 5 ได้ถูกต้อง และมีพนักงานขายที่สามารถตอบคำถามทั้ง 6 ข้อถูกต้องเพียง ร้อยละ 31.8

ตารางที่ 6 ร้อยละของความรู้และความตระหนักเรื่องโรคเอดส์ของพนักงานขายในสถานประกอบการ ปี พ.ศ. 2547

คำถาม	ร้อยละ
1.การใช้ถุงยางอนามัย สามารถป้องกันการติดเชื้อเอดส์ได้	96.0
2.การมีคู่นอนเพียงคนเดียวที่ไม่มีเชื้อเอดส์ เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถป้องกันการติดเชื้อเอดส์ได้	90.0
3.ยุงสามารถเป็นพาหะนำเชื้อเอดส์มาสู่คนได้	82.5
4.การกินอาหารร่วมกับผู้ติดเชื้อเอดส์ สามารถติดเชื้อเอดส์ได้	86.1
5.คนที่เรามองเห็นว่ามิสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี อาจจะเป็นคนที่มีเชื้อเอดส์ได้	74.1
6.ในปัจจุบัน มียาที่สามารถยับยั้งเชื้อเอดส์ (ยาต้านไวรัส) ได้	59.5
ตอบข้อ 1 – ข้อ 5 ได้ถูกต้อง	52.3
ตอบถูกทุกข้อ	31.8

ผลการเฝ้าระวังกลุ่มพนักงานหญิงในสถานประกอบการ

1. ข้อมูลทั่วไป

จากการศึกษาพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวี ในกลุ่มพนักงานหญิงในสถานประกอบการ รอบที่ 10 ปี พ.ศ. 2547 มีพนักงานหญิงเข้าร่วมในการศึกษาจำนวน 4,903 ราย และมีอายุระหว่าง 15 – 49 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 28 ปี

พนักงานหญิงในสถานประกอบการ ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด ร้อยละ 62.0 และมีสถานภาพสมรส ร้อยละ 25.6 ในส่วนของการศึกษา พนักงานหญิงจบการศึกษาในระดับต่าง ๆ จำนวนไม่แตกต่างกันมาก คือ ระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 27.1) มัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 19.8) มัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 19.5) อาชีวศึกษาและอนุปริญญา (ร้อยละ 14.8) และอุดมศึกษาขึ้นไป (ร้อยละ 10.3) (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ร้อยละของข้อมูลทั่วไปของพนักงานหญิงในสถานประกอบการ ปี พ.ศ. 2538 - 2547

ข้อมูลทั่วไป	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547
จำนวนประชากรที่ศึกษา (คน)	4,911	5,299	4,918	5,182	5,467	5,617	5,618	4,824	3,800	4,903
1. สถานภาพสมรส										
โสด	28.6	31.0	11.4	43.8	40.6	39.0	40.6	37.8	35.8	62.0
คู่	51.4	47.9	50.8	48.0	47.6	53.3	54.1	56.2	58.2	25.6
หย่า, แยก	3.6	4.1	4.4	4.0	4.9	5.6	4.8	4.9	4.6	8.3
หม้าย	1.1	1.1	1.1	1.5	1.4	1.4	1.3	1.1	1.1	2.0
2. การศึกษา										
ประถมศึกษา	66.0	52.3	43.9	46.6	42.9	40.1	35.3	28.6	24.0	27.1
มัธยมศึกษาตอนต้น	66.0	52.3	43.9	46.6	42.9	40.1	35.8	28.6	25.8	19.5
มัธยมศึกษาตอนปลาย	22.1	25.3	50.2	24.8	30.5	30.2	29.0	31.0	24.3	19.8
อาชีวศึกษา	2.8	5.3	0.9	5.8	7.1	7.9	9.2	11.4	13.9	14.8
อุดมศึกษา	0.6	0.9	0	1.5	1.7	2.6	3.8	3.7	6.4	10.3

2. ประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์ในรอบปีที่ผ่านมาและการมีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้าย

การศึกษาพฤติกรรมของพนักงานหญิงในสถานประกอบการ พบว่า ร้อยละ 77.6 ของพนักงานหญิงเคยมีเพศสัมพันธ์มาก่อน โดยอายุเฉลี่ยในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก คือ 20 ปี เมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก คู่นอนของพนักงานหญิงที่ใช้ยางอนามัยมีเพียง ร้อยละ 15.7 และมีพนักงานหญิงบางส่วนที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกโดยไม่สวมครี ร้อยละ 0.9

ในรอบปีที่ผ่านมา พนักงานหญิงในสถานประกอบการ ร้อยละ 6.3 มีเพศสัมพันธ์กับชายอื่น (ที่ไม่ใช่ชายขายบริการ สามีหรือผู้ชายที่อยู่กินด้วยกันในปัจจุบัน) และมีชายอื่นที่มีเพศสัมพันธ์กับพนักงานหญิงที่ใช้ยางอนามัยทุกครั้ง ร้อยละ 14.7 เท่านั้น สำหรับการศึกษากการมีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้าย พบว่า เมื่อพนักงานหญิงมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่นครั้งสุดท้าย พนักงานหญิงได้ขอร้องให้คู่่นอนใช้ยางอนามัย ร้อยละ 36.6 แต่คู่นอนของพนักงานหญิงที่ใช้ยางอนามัยมีจำนวนเพียง ร้อยละ 28.5 (ตารางที่ 8) และมีพนักงานหญิงในสถานประกอบการที่เคยมีเพศสัมพันธ์โดยได้รับเงินหรือสิ่งของตอบแทนในรอบปีที่ผ่านมา ร้อยละ 22.2

ตารางที่ 8 ร้อยละของพฤติกรรมทางเพศและการใช้ยางอนามัยของคู่นอนในรอบปีที่ผ่านมา ปี พ.ศ. 2538 - 2547

พฤติกรรมทางเพศ	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547
เคยมีประสบการณ์ทางเพศ	60.0	56.9	59.7	60.7	62.6	65.9	63.6	65.8	68.7	77.6
อายุเฉลี่ยที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก (ปี)	22	23	23	23	23	24	24	24	-	20
ใช้ยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก	13.3	13.3	12.5	15.5	-	-	-	-	13.7	15.7
เพศสัมพันธ์ในรอบปีที่ผ่านมา										
- ชายอื่น	16.8	11.5	-	38.6	24.5	4.6	5.3	3.0	6.6	6.3
การใช้ยางอนามัยในรอบปีที่ผ่านมา										
- กับชายอื่น	6.5	5.8	-	8.8	9.0	6.6	9.1	17.5	9.4	14.7
การใช้ยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งสุดท้าย										
- กับชายอื่น	-	-	-	-	-	-	-	-	36.6	28.5

3. ประวัติการป่วยเป็นกามโรคและการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี

พนักงานหญิงในสถานประกอบการที่พบว่า มีประวัติอาการผิดปกติจากการร่วมเพศ เช่น ปัสสาวะแสบขัด มีหนองไหลจากท่อปัสสาวะ หรือมีแผลที่อวัยวะเพศในรอบปีที่ผ่านมา มีร้อยละ 7.4 และพนักงานหญิงที่ได้มีการรักษาขั้นแรก เมื่อมีอาการผิดปกติจากการร่วมเพศได้ถูกต้อง คือ การไปพบแพทย์ที่คลินิก ศูนย์กามโรคหรือโรงพยาบาล ร้อยละ 50.0 สำหรับการตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวีของพนักงานหญิงในสถานประกอบการ มีเพียงร้อยละ 26.0 ซึ่งลดลงเกือบครึ่งหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับตัวเลขในปีที่ผ่านมา (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 ร้อยละของอาการป่วยเป็นกามโรคในปีที่ผ่านมา

	2546	2547
อาการผิดปกติจากการร่วมเพศ	4.9	7.4
การรักษาโดยการพบแพทย์	61.1	50.0
การตรวจเลือดหาเชื้อเอชไอวี	41.6	26.0

4. ประวัติการเคยใช้สารเสพติดและการใช้สารเสพติดชนิดต่าง ๆ ในรอบปีที่ผ่านมา

จากการสำรวจการใช้สารเสพติดและการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ พบว่า พนักงานหญิงในสถานประกอบการที่เคยใช้สารเสพติดมีสัดส่วนน้อย (ร้อยละ 9.0) ประวัติการใช้สารเสพติดชนิดต่าง ๆ คือ บุหรี่ (ร้อยละ 9.3) ยาบ้า (ร้อยละ 1.9) กาว, ทินเนอร์ (ร้อยละ 0.4) กัญชา (ร้อยละ 1.2) ยาอี (ร้อยละ 0.2) และสารเสพติดชนิดอื่น ๆ (ร้อยละ 1.9) ในส่วนของพนักงานหญิงที่ใช้สารเสพติดเฉพาะในรอบปีที่ผ่านมา มีสัดส่วนที่ต่ำมาก โดยมีการใช้เพียง บุหรี่ (ร้อยละ 3.2) และสารเสพติดชนิดอื่น ๆ (ร้อยละ 0.9) เท่านั้น

ในรอบปีที่ผ่านมา ไม่พบพนักงานหญิงที่ใช้สารเสพติดชนิดฉีดหรือพฤติกรรมการใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน รวมถึงพฤติกรรมการใช้สารเสพติดก่อนการมีเพศสัมพันธ์ในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา แต่ในส่วนของพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ พบว่า พนักงานหญิงมากกว่าครึ่งหนึ่งเคยดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ (ร้อยละ 57.8) แต่มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ก่อนการมีเพศสัมพันธ์ในสัดส่วนที่ต่ำมาก (ร้อยละ 0.9)

5. ความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับโรคเอดส์

พนักงานหญิงในสถานประกอบการมีความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับโรคเอดส์อยู่ในระดับดี โดยสามารถตอบคำถามส่วนใหญ่ได้มากกว่า ร้อยละ 80.0 ขึ้นไป แต่เมื่อวิเคราะห์ในส่วนของคำตอบคำถามที่ UNGASS กำหนดไว้ โดยให้ตอบคำถามข้อที่ 1 – 5 ถูกต้องหมดทุกข้อ พบว่า พนักงานหญิงที่สามารถตอบคำถามถูกต้องทั้งห้าข้อ มีประมาณครึ่งหนึ่งของพนักงานหญิงทั้งหมด (ร้อยละ 50.6) เท่านั้น และพนักงานหญิงที่สามารถตอบคำถามได้ถูกต้องทุกข้อมีเพียงร้อยละ 29.7 เท่านั้น

ตารางที่ 10 ร้อยละของความรู้และความตระหนักเรื่องโรคเอดส์ของพนักงานหญิงในสถานประกอบการ ปี พ.ศ. 2547

คำถาม	ร้อยละ
1.การใช้ถุงยางอนามัย สามารถป้องกันการติดเชื้อเอดส์ได้	93.6
2.การมีคู่นอนเพียงคนเดียวที่ไม่มีเชื้อเอดส์ เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถป้องกันการติดเชื้อเอดส์ได้	87.3
3.ยุงสามารถเป็นพาหะนำเชื้อเอดส์มาสู่คนได้	81.8
4.การกินอาหารร่วมกับผู้ติดเชื้อเอดส์ สามารถติดเชื้อเอดส์ได้	88.4
5.คนที่เรามองเห็นว่ามึนเมา ร่างกายแข็งแรงดี อาจจะเป็นคนที่มีเชื้อเอดส์ได้	83.1
6.ในปัจจุบัน มียาที่สามารถยับยั้งเชื้อเอดส์ (ยาต้านไวรัส) ได้	59.6
ตอบข้อ 1 – ข้อ 5 ได้ถูกต้อง	50.6
ตอบถูกทุกข้อ	29.7

สรุปและอภิปรายผล

ในการสำรวจพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวี ในกลุ่มพนักงานชายและหญิงในสถานประกอบการ รอบที่ 10 ปี พ.ศ. 2547 มีพนักงานชายและหญิงเข้าร่วมให้ข้อมูลทั้งสิ้น 11,619 ราย โดยแบ่งเป็นชาย 6,716 ราย และหญิง 4,903 ราย พบว่า ปัญหาหลักที่เกิดขึ้นในปีที่ผ่านมา ยังคงเป็นประเด็นที่น่าสนใจและจำเป็นต้องหาทางปรับ

เปลี่ยนพฤติกรรม ก่อนที่ปัญหาเหล่านั้นซึ่งมีแนวโน้มจะกลายเป็นปัญหารุนแรงในอนาคต ลูกถามต่อไปจนกระทั่งถึงภาพรวมสถานการณ์โรคเอดส์ของประเทศ

พนักงานชายและหญิงมีแนวโน้มที่จะมีเพศสัมพันธ์มากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 - 2547 ซึ่งในปี พ.ศ. 2547 ผลการสำรวจของการมีประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยพนักงานชายมีเพศสัมพันธ์แล้ว ร้อยละ 84.1 และพนักงานหญิงมีเพศสัมพันธ์แล้ว ร้อยละ 77.6 แต่ระดับการใช้ถุงยางอนามัยในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก ทั้งในกลุ่มพนักงานชายและหญิงนั้นอยู่ในระดับต่ำ (น้อยกว่าร้อยละ 35.0) และอายุเฉลี่ยในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอยู่ระหว่าง 18 - 20 ปี

ในกลุ่มพนักงานชายในสถานประกอบการ ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประจำ จากปีที่ผ่านมาจนถึงปีปัจจุบัน คือ สัดส่วนการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอื่นที่เพิ่มสูงขึ้นทุก ๆ ปี และการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอื่นนอกการสมรส ในอดีต ระดับการมีเพศสัมพันธ์ของพนักงานชายกับหญิงขายบริการและหญิงอื่นมักแตกต่างกันไม่ชัดเจน แต่ในระยะ 2 - 3 ปีที่ผ่านมา การมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอื่นและหญิงขายบริการกลับแตกต่างกันอย่างชัดเจน (ร้อยละ 29.7 และร้อยละ 13.3 ตามลำดับ) แต่ประเด็นที่น่าวิตก คือ การใช้ถุงยางอนามัยเมื่อพนักงานชายมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอื่นและหญิงขายบริการกลับอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งระดับการใช้ถุงยางอนามัยของพนักงานชายกับหญิงอื่นกลับมีจำนวนน้อยกว่ามากถึงเกือบร้อยละ 20 จากการวิจัยของ กองควบคุมโรคเอดส์ สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร และสถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน ซึ่งทำการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีในประชากร 5 กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปี 2547⁽⁴⁾ พบสาเหตุการไม่ใช้ถุงยางอนามัยของพนักงานโรงงานเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งล่าสุด 3 อันดับแรก คือ มั่นใจในแฟนหรือคูรัก ร้อยละ 34.4 แต่งงานกันแล้วหรือมีเพศสัมพันธ์กับภรรยา ร้อยละ 15.0 และไม่ชอบใช้ถุงยางอนามัยหรือใช้แล้วไม่ได้อารมณ์ ร้อยละ 7.9 จึงควรเร่งหาทางแก้ไขทัศนคติของพนักงานชายเกี่ยวกับการเลือกใช้ถุงยางอนามัยกับคู่นอนเฉพาะกลุ่ม ซึ่งควรรณรงค์การใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์ ไม่ว่าจะเป็นเพศสัมพันธ์กับคู่นอนประเภทใดก็ตาม

ในรอบปีที่ผ่านมา พนักงานชายและหญิงในสถานประกอบการมีอาการผิดปกติจากการร่วมเพศมากขึ้นจากปีที่ผ่านมา โดยในปีปัจจุบันพนักงานชายและหญิงมีอาการที่บ่งบอกว่าเป็นกามโรค ร้อยละ 7 - 10 แต่การรักษาตนเองให้ถูกต้องโดยการพบแพทย์กลับมีสัดส่วนลดลงจากปีที่ผ่านมาประมาณเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 33 - 50) จึงควรให้ความรู้แก่กลุ่มพนักงานชายและหญิงในสถานประกอบการ เพื่อสร้างความเข้าใจในสาเหตุของการติดเชื้อ การป้องกันโรคด้วยการใช้ถุงยางอนามัยกับคู่นอน และวิธีการรักษาโรคอย่างถูกต้องด้วยการพบแพทย์ที่คลินิก ศูนย์กามโรคหรือโรงพยาบาล

ปัญหาที่อาจมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นในอนาคต คือ อัตราการใช้สารเสพติดชนิดฉีดของพนักงานชาย (ร้อยละ 1.7) ที่ส่วนหนึ่งมีพฤติกรรมการใช้เข็มฉีดยาร่วมกันเมื่อใช้สารเสพติดชนิดฉีด (ร้อยละ 10.1) ซึ่งจำเป็นต้องพยายามควบคุมลดอัตราการใช้สารเสพติดชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะสารเสพติดชนิดฉีดที่สามารถทำให้ติดเชื้อเอชไอวีได้ เมื่อมีการใช้อุปกรณ์การฉีดร่วมกัน สิ่งที่ควรส่งเสริม คือ การรณรงค์ให้พนักงานในสถานประกอบการได้เห็นถึงผลเสียของการใช้สารเสพติด การป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีโดยการไม่ใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน และการใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ทุกครั้ง

ความรู้และความตระหนักในเรื่องโรคเอดส์ของพนักงานชายและหญิง ถือว่าอยู่ในระดับดี โดยคำตอบส่วนใหญ่พนักงานสามารถตอบถูกมากกว่าร้อยละ 80.0 ถึงแม้ว่าเมื่อนำมาวิเคราะห์โดยรวมตามข้อคำถามที่ UNGASS กำหนดไว้ จะมีสัดส่วนอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 50 - 53) แต่ถือว่าพนักงานชายและหญิงมีความรู้ในเรื่องโรคเอดส์มากกว่าในอดีต ดังการศึกษาของ เอื่องฟ้า สิงห์ทิพย์พันธุ์ เรื่องความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์ของพนักงานและคนงาน ในโรงงานอุตสาหกรรมในเขต อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา⁽⁵⁾ ซึ่งเป็นการศึกษาความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ของพนักงาน ในปี พ.ศ. 2536 โดยในอดีตพนักงานส่วนใหญ่สามารถตอบคำถามได้ในระดับปานกลาง เมื่อนำมาเปรียบเทียบกันสามารถเห็นถึงการพัฒนาทางด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องโรคเอดส์ของพนักงานได้เป็นอย่างดี เช่น ข้อที่ 3 ยุงสามารถเป็นพาหะนำเชื้อเอดส์มาสู่คนได้ ในปี พ.ศ. 2536 พนักงานตอบถูกร้อยละ 39.6 และใน ปี พ.ศ. 2547 พนักงานตอบถูก ร้อยละ 82.2 ฯลฯ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า ความพยายามในการให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ ทั้งวิธีการป้องกันและการอยู่ร่วมกันกับผู้ป่วยอย่างปลอดภัย ของเจ้าหน้าที่ส่วนกลางและเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัด ต่างเป็นส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของพนักงานในสถานประกอบการทั่วไป ซึ่งจะส่งผลดีในการควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ ให้ลดน้อยลงได้ในอนาคต

1. ควรมีการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาและการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี ในกลุ่มพนักงานชายและหญิงในสถานประกอบการอย่างสม่ำเสมอ
2. สนับสนุนความเชื่อในการมีเพศสัมพันธ์เมื่อพร้อม การมีคู่นอนเพียงคนเดียว การใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งเมื่อมีเพศสัมพันธ์และกับคู่นอนทุกประเภท
3. ควรขยายการศึกษาโดยเปรียบเทียบระหว่าง พนักงานในส่วนของการใช้แรงงานและพนักงานในส่วนสำนักงาน

1. กลุ่มงานระบาดวิทยาโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์. สถานการณ์โรคเอดส์ประเทศไทย 2546. สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข: 2547.
2. กลุ่มงานระบาดวิทยาโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์. แนวทางการเฝ้าระวังพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวี กลุ่มพนักงานชายและหญิงในสถานประกอบการ. สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข : 2547.
3. Family Health International. Behavior Surveillance Surveys. Arlington: FHI; 2000.
4. กองควบคุมโรคเอดส์ สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร, สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน, การเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีในประเทศไทย 5 กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปี 2547. กรุงเทพมหานคร; 2547.
5. เอื้องฟ้า สิงห์ทิพย์พันธุ์. ความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์ของพนักงานและคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม ในเขตอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา (ปริญญาานิพนธ์สาขาวิชาเวชศาสตร์ชุมชน ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม).คณะวิทยาศาสตร์.กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2536.

หมายเหตุ: ข้อมูลที่ได้รับรายงานเป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้น ที่ได้จากรายงานเร่งด่วน จากผู้ป่วยกรณีที่ เป็น Suspected, Probable และ Confirmed ซึ่งเป็นข้อมูลเฉพาะสำหรับการป้องกันและควบคุมโรค จึงไม่ควรนำไปอ้างอิงทางวิชาการ